

dőrt és szakértőt delegálva, és tovább kívánja növelni szerepét a, 8000 főre növelve az állandóan ott állomásozó csapatokat a következő öt év során.

Áldás a Közel-Keletnek?

A tanulmány utolsó része kifejti, hogy Kína nyugatra fordulása talán nem teljesen úgy valósul meg, ahogy az elemzők jósolták, de az erősödő hatalom gazdasági nagylelkűsége sokak szerint áldás a Közel-Keleten. Lehet, hogy Kínát a merkantilista politikája miatt sokan kritizálják, de az ország bizonyította, hogy hajlandó részt venni a régió gazdasági tevékenységeiben, mint ahogy például Egyiptomban vagy Szíriában teszi. Sok további befektetés valószínűsíthető a régióban, ahogy a kiemelkedően ambíciózus tervei az OBOR programban elkezdenek testet ölteni.

Katonai fronton az Egyesült Államok külpolitikusi feltehetően szemmel tartják Kína növekvő fegyverértékesítéseit a régióban, és a dróngyárat Szaúd-Arábiában. Kína ígéretét, miszerint erősíti a kooperációt Oroszországgal, szintén érdemes szemmel tartaniuk, ugyanakkor a terrorelhárítás oldalán lehetséges, hogy együttműködés alakul majd ki Kína és az Egyesült Államok között.

A szerző végezetül leírja, hogy ahogy Kína gazdasági és katonai beavatkozása növekszik a régióban, akár úgy is dönthet, hogy diplomáciai úton is kipróbálja magát. Az Izraellel és Palesztinával ápolt jó kapcsolata által Kína válhat majd a lebonyolítóvá az esetleges tárgyalásokban. Továbbá Kína ugyanúgy semleges pozícióban van két közeli szövetségesének, Iránnak és Szaúd-Arábiának a konfliktusában is.

Ha a szuperhatalmak korábbi tapasztalatai mérvadóak, akkor Kínának nehéz lesz fenntartania semleges szerepét a Közel-Keleten, miközben növeli a diplo-

máciai és gazdasági befolyását. Egy relevánsabb példa lehet talán Kína szerepe és hajthatatlan gazdasági és fejlesztési aktivitása Afrikában és Latin-Amerikában. A kínaiak drámaian megváltoztatták a tájat számos afrikai és latin-amerikai országban elsősorban olyan befektetésekkel, amelyek legfőképpen saját gazdaságuk számára hasznosak, de ugyanakkor rengeteg helyi munkát is teremtenek és az infrastruktúrát is fejlesztik. Elismerték „növekvő fájdalmaikat” az afrikai országokkal való kapcsolataikban és megpróbálták megerősíteni őket abban, hogy nem követik a nyugati gyarmatosítók mintáját. Érdekes lesz figyelni, hogy egy, a gyarmatosításra hasonlóan érzékeny régióban hogyan fogadják majd Kína növekvő befolyását.

PERLAKY MÁTÉ

Az amerikai hatalom határai

JOSEPH S. NYE, JR.: LIMITS OF AMERICAN POWER
AMERICAN JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE, VOLUME 131, NUMBER 2, SUMMER 2016, P 267-283

Joseph S. Nye, Jr. a Harvard Egyetem Kennedy Közigazgatási Iskolájának professzora és korábbi dékánja. Számos könyve és publikációja jelent az USA hatalmi és világpolitikai helyzetéről, köztük olyan címekkel, mint a „The Powers to Lead” vagy a „The Future of Power”.

A szerző a cikk bevezetőjében az egykori francia külügyminiszter, Hubert Védrine szavait idézi, miszerint az USA vezető szerepe ma kiterjed mind a gazdaságra, mind pénzügyekre és a katonai erőre, de ugyanígy az életstílusra, nyelvre, közízlésre is, és teszi ezt úgy, hogy még az ellenségei is csodálva nézik. Ez a gondolat remekül

összefoglalja, mekkora hatalommal bír ma az Egyesült Államok; de vajon meddig és hogyan tudja vezető szerepét megtartani és mit tud azzal kezdeni?

A történelem során a világpolitikában megfigyelhető volt az a trend, hogy amennyiben egy nemzet túl nagy hatalomra tesz szert, mások valamilyen szövetségre lépnek, hogy kiegyensúlyozzák az erőviszonyokat. India, Kína, Oroszország próbálkozott közös fellépéssel, azonban ez a szövetség jelenleg nem mutat erős életjeleket, mindazonáltal Kína lehet az első olyan ország, amely felemelkedő gazdasági és politikai nagyhatalomként léphet fel, s ezáltal megtörheti a jelenlegi unilaterális rendszert. Mindazonáltal a cikk írója szerint az USA egyedüli vezető szerepe még bőven kitarthat ebben a században, amennyiben megtanul bölcsen élni vele.

Az amerikai hatalom forrásai

Nye a hatalmat mint fogalmat a következőképp írja le: a hatalom képesség arra, hogy eseményeket úgy tudjunk befolyásolni, hogy az általunk kívánt végkimenetel valósuljon meg, és ha szükséges, ennek elérése érdekében megváltoztassuk mások viselkedését. Ez sokszor együtt jár egyes kulcserőforrások birtoklásával (gazdasági erő, lakosság, katonai erő, politikai rendszer, természeti erőforrások), azaz olyan, mintha egy kártyajátszmában a kezünkben lennének az ütőkártyák. Természetesen a jó kártyák mit sem érnek megfelelő stratégia nélkül, mint ahogy a kulcserőforrások birtoklása sem jelent nemzetközi dominanciát, ha azokat nem megfelelően használja az adott állam.

Három féle országot különböztet meg a szerző: szegény és gyenge országokat, amik sokszor összedőlt (gyarmat)birodalmakból alakultak, modernizálódó ipari országokat, mint Kína vagy India, és az európai és amerikai poszt-indusztriális

nemzeteket. Korábban egy állam hatalma hagyományosan a katonai erejében nyilvánult meg, azonban az idő előrehaladtával ez kezdett egyre inkább eltolódni az ipari, majd kifejezetten a gazdasági erő felé. Ennek egyik oka az is, hogy a világ vezető hatalmainak lakossága egy szociális változáson ment keresztül: az egyéni és társadalmi jólét került előtérbe, így egy komoly háborúskodás veszélyeztetné a megszerzett magas életszínvonalat.

Ez persze nem azt jelenti, hogy a militáris erőnek ne lenne szerepe ma a nemzetközi politikában, azonban csak az olyan szélsőséges helyzetekben jelenik meg, mint például a közelmúlt közel-keleti konfliktusai. Az Egyesült Államok többek között ezért is tartja fent hatalmas kiadások árán a világ legfejlettebb fegyveres erejét. Mégis kimondhatjuk, hogy mostanra a gazdasági hatalomnak nagyobb szerepe lett a nemzetközi politikai érdekérvényesítésben, részben a haderő költséges fenntartása, részben a gazdasági célok felértékelődése miatt. Természetesen ez elsősorban a poszt-indusztriális országokra igaz. Ez a jelenség valamilyen szinten érthető is, hiszen a globalizáció hatására minden állam már valamekkora mértékben függ a többitől. Hatalmas befolyása van a legtöbb ország felett azonban sokszor igen csekély a hatalma a legtöbb államnak. Az USA-nak azonban, mivel hatalmas a gazdasági ereje, és a pénzügyekben valamint a kereskedelemben is a legjelentősebb erő képviseli, ezért sokkal inkább képes érdekeit érvényesíteni ezen a területen is. A katonai erő szerepe tehát nem tűnt el, azonban már kevésbé hangsúlyos, így nagy hiba lenne az amerikai hatalom forrását pusztán arra fókuszálni.

A „soft power”

A szerző véleménye szerint, ha az USA hosszabb távon meg kívánja tartani nem-

zetközi vezetői hatalmát, nagyobb figyelmet kell szentelnie az úgynevezett „soft power”-nek (puha hatalomnak). A katonai és gazdasági erő a konvencionális, „kemény” forrása a hatalomnak, amellyel meg lehet változtatni más csoportok álláspontját. Azonban van indirekt módja is az érdekérvényesítésnek: egy ország úgy is tud másokat befolyásolni, hogy azok önként követik a példáját, átveszik értékeit, és törekednek annak a prosperitási szintnek az elérésére, amit az adott vezető nemzet elért. Azt a jelenséget tehát, hogy hogyan vagyunk képesek másokat meggyőzni afelől, hogy fogadják el a véleményünket külső presszió alkalmazása nélkül, soft powernek hívja a szerző.

Általában elmondható, hogy sokkal kényelmesebb és célravezetőbb, ha mások önszántukból követnek, mintha erővel kéne őket arról meggyőzni, hogy egyetértsenek velünk. Ezt persze a politikai vezetőknél nem olyan egyszerű jól alkalmazni, mint a hagyományos „hard power”-t, azonban érdemes felismerni, hogy ez a képesség ugyanannyira fontos lehet, mint a gazdasági és katonai nyomásgyakorlás. A „puha” és a „kemény” hatalom együttes alkalmazása a kívánatos, hiszen megfelelően használva kiegészítik és felerősítik egymás hatását.

Ez a fajta hatalom intangibilis erőforrásokra épül: vonzó kultúra, ideológia, intézményrendszer, nemzetközi kapcsolatok. A soft power kialakítása azonban nem kizárólag vonzó értékeken alapulhat, hiszen például a 2. világháború idején Németország és a Szovjetunió a katonai erején keresztül egy mitikus, legyőzhetetlen nemzet képét kommunikálta az emberek felé, és így tette magát vonzó, követendő példává sok kisebb állam számára. Ezen a ponton a szerző megemlíti, hogy a szovjetek ilyen típusú befolyása akkor tört meg végleg, amikor Magyarország és Csehszlo-

vákia forradalmat indított a megszállókkal szemben. Ellenpéldája a fenti modellnek a Vatikán, amely állam „kemény” hatalmi eszközök nélkül is évszázadok óta őrzi befolyását, de akár Hollandiát vagy a Skandináv államokat is említhetnénk, mint akik gazdasági vagy katonai erejükhöz mérten jóval erősebb politikai súllyal rendelkeznek.

Az USA azonban ma megkérdőjelezhetetlenül vezető a hatalom mind a három dimenziójában: katonailag, gazdaságilag és a soft power szintjén is domináns a világon.

Egyensúly vagy hegemonia?

A tanulmány keresi a választ arra a kérdésre is, hogy vajon egy új, multipoláris világrend jó lenne az USA és a világ számára? A válasz nem egyértelmű. Az író itt kifejti, hogy egy nemzet dominanciája akár a béke és stabilitás forrása is lehet, hiszen a teljes hatalmi kiegyenlítettség igen ritka volt a történelemben, és azok a korok gyakran háborúval végződtek.

Az elmúlt két évtized rávilágított arra, hogy a nemzetközi politika szereplői közül nemcsak az egyes országokat kell szem előtt tartani, hanem figyelni kell az egyéb, nem állami szervezetekre is, mint például a terrorista csoportokra, melyek relatíve kis méretükhöz képest hatalmas befolyást tudtak gyakorolni a világpolitikára. Ezekkel a szervezetekkel sokkal nehezebb klasszikus külpolitikai eszközökkel bánni, mivel nehezen kiismerhetők.

Az USA vezető szerepére leginkább ellenfelei szeretnek hegemoniaként hivatkozni. A jelenlegi világrendben valóban domináns az amerikai erő, azonban a legfőbb nemzetközi szervezetek (WTO, IMF) úgy lettek kialakítva, hogy azt egy ország ne tudja egyedül irányítani, illetve a különböző egyezmények is a hatalommegosztást veszik alapul. Azért sem lehet teljes

az amerikai hegemonia, mert egy másik, erős nemzet mindig kész lesz a világpolitikában szövetségest találni, hogy korlátozza az USA erejét.

A cikk utolsó részéből egyértelműen kiderül, hogy a szerző nagyon hisz az amerikai dominanciában és abban, hogy ez a kívánatos berendezkedés. A „Pax America” – ahogy Nye hivatkozik rá, a Pax Romana mentén – még hosszú ideig kitarthat, hiszen ez a rendszer nem csak katonai vagy gazdasági hatalomra épül, hanem a soft powerre is, azaz arra, hogy számos nemzet a világon szívesen kooperál és követi az USA-t a főbb politikai döntésekben. Az, hogy más országok valóban szövetséget fognak-e kötni, hogy kiegyenlítsék az amerikai hatalmi túlsúlyt, azon fog múlni, hogy az USA hogyan használja ki jelenlegi helyzetét és, hogy ellenfelei milyen potenciális erőforrásokat lesznek képesek felsorakoztatni.

TÖRÖK GERGELY BÁLINT

A geopolitika bosszúja

GHIA NODIA: THE REVENGE OF GEOPOLITICS
JOURNAL OF DEMOCRACY 2014, 25(4): 139-150

Ghia Nodia, az Ilia Állami Egyetem kaukázus szakértője tanulmányában az orosz-ukrán konfliktusból kiindulva vizsgálja Oroszországot, illetve a Nyugat (különösen az Európai Unió) ellentétét, valamint megpróbálja megtalálni a geopolitika és a demokratizálás közti kapcsolatot. Munkája elején a szerző röviden összefoglalja, hogy a hidegháború óta milyen folyamatok vezettek a mai helyzet, vagyis az orosz-nyugati ellentét kiéleződéséhez.

A hidegháború után a korábbi kommunista országok mindegyike igyekezett közeledni Európához, végső céljuk pedig az uniós tagság megszerzése volt. Közülük tizenegy ország csatlakozott később az EU-hoz 2004 és 2013 között, ez pedig államszerkezetük átalakításával, demokratikus intézmények kialakításával volt csak lehetséges. Vagyis az Unió úgy tudta kifejezni demokratizáló hatását, hogy tulajdonképpen nem csinált semmit azon kívül, hogy kilátásba helyezte a korábban szovjet érdekszférához tartozó nemzetek felvételét a szövetségbe.

A fordulat 2013-ban jött el, amikor először Örményország, majd hosszas tárgyalások után Ukrajna is elutasította az egyezményt az Unióval. Ebben közrejátszott, hogy Oroszországnak is sikerült nyomást gyakorolnia az említett országokra – írja a szerző.

Ez az esemény számtalan későbbi konfliktushoz vezetett, Ukrajna és Oroszország között pedig területi viták is kialakultak, miután az utóbbi elfoglalta a Krím félszigetet. A történetek hatására mára éles ellentét alakult ki az EU és Oroszország között. Egyesek ezt a szembenállást a demokratizálás és az önkényuralom közötti ellentéttel azonosítják, így pedig nincs más választásunk, mint megvizsgálni, hogy vajon milyen kapcsolat lehet egy ideológiai és egy geopolitikai konfliktus között. Ezen vizsgálat különösen a két oldal közé eső országok szempontjából érdekes, melyek területileg és államszervezési szempontból is középen helyezkednek el, ugyanis felépítésük általában félúton van a demokrácia és az autokrácia között.

Nodia a bevezető gondolatait követően áttekinti a nyugati hatalmak problémáit. Az általános vélekedés szerint a geopolitika és a demokrácia terjesztése két, egymással összeegyeztethetetlen fogalom,